

DE GROENE METROPOOL

Werkbezoek van minister Veerman en bestuurders van de G30 aan Parijs en omgeving, 7, 8 en 9 april 2004

J.F. Jonkhof
M. Philippa
P.A.M. Visschedijk

Auteurs

Jos Jonkhof,
Matthijs Philippa
Peter Visschedijk

Met dank aan

Elize Pilon *(Nederlandse Ambassade Parijs)*
Alexandra Feekes *(Nederlandse Ambassade Parijs)*
Leo Braakenburg *(Landbouwwaad - Nederlandse Ambassade Parijs)*
Jeroen Vis *(LNV - Directie Platteland)*

Meer informatie

Peter Visschedijk
0317 47 77 13
peter.visschedijk@wur.nl

Jos Jonkhof
0317 47 87 14
jos.jonkhof@wur.nl

Matthijs Philippa
040 232 91 15
m.philippa@minlnv.nl

Referaat

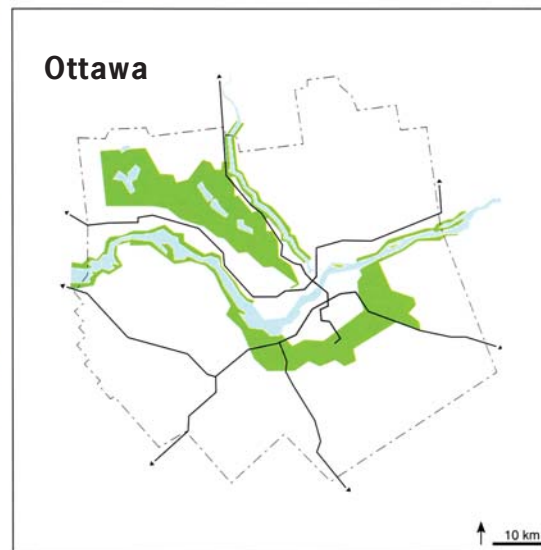
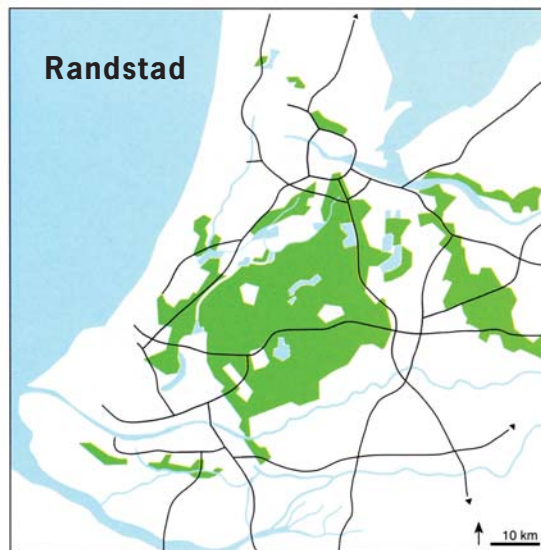
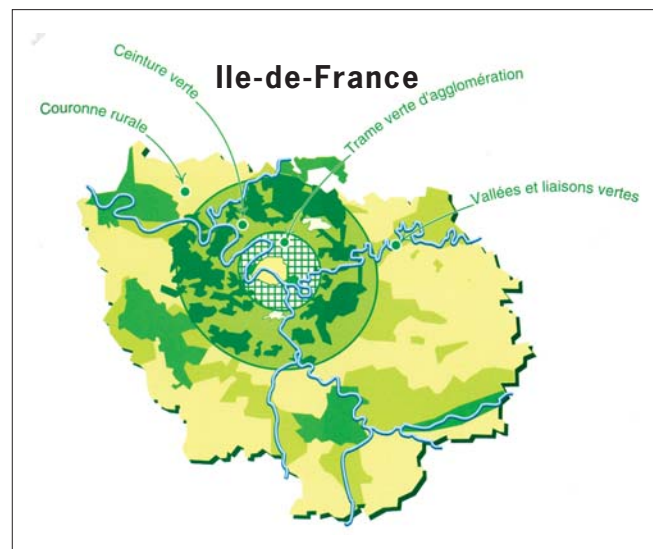
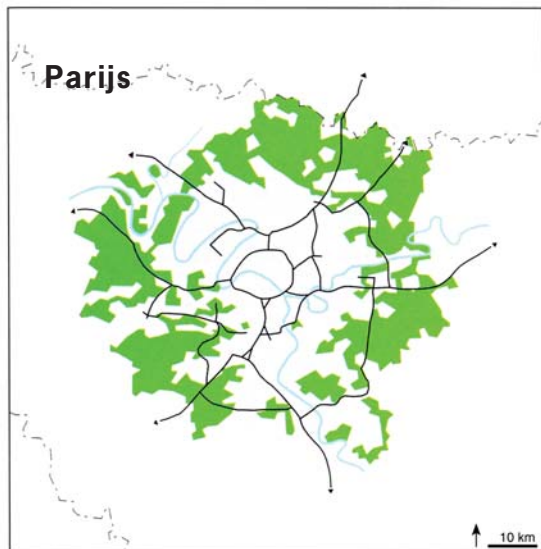
Jonkhof, J.F., P.Visschedijk, M. Philippa, 2004. De Groene Metropool, werkbezoek van minister Veerman en bestuurders van de G30 aan Parijs en omgeving, 7, 8 en 9 april 2004. Wageningen, Alterra, **Alterra-rapport 1000**, 29 blz.

Alterra heeft de minister van LNV samen met een groep bestuurders van de 30 grootste gemeenten in Nederland rondgeleid tijdens een werkbezoek aan opmerkelijke parken en groenstructuren in Parijs en omgeving. Dit rapport is de neerslag van de discussies die naar aanleiding van de geboden inzichten gevoerd zijn over het thema Groen In en Om de stad, van de conclusies die zijn getrokken en van de vervolgspraken die zijn gemaakt. Het staat vast dat de durf te investeren in groene parels voor de toekomst absoluut zijn vruchten afwerpt.

Inhoud

1. Inleiding	5
2. Vraagstelling	7
3. Toelichting bij de programmaonderdelen	13
6.1 Parc de Bercy	15
6.2 Promenade Plantée	17
6.3 Parc du Sausset	19
6.4 Parc Montsouris	21
6.5 Parc André Citroën	23
7. Evaluatie	25
8. Conclusies	27
9. Naar een agenda voor vervolg	27
Bijlagen	28
1. programma	28
2. Deelnemers	29

Parijs	10 miljoen inwoners 40 x 40 km ²	Ile-de-France	Bestaand publiek groen 32.000 ha
Londen	7 miljoen inwoners 45 x 45 km ²	Gepland publiek groen	22.000 ha
Randstad	5,5 miljoen inwoners 40 x 50 km ²	Peri-urbane landbouw	68.000 ha
Ottawa	4 miljoen inwoners 30 x 45 km ²	Groene voorzieningen	20.000 ha
		Totaal	142.000 ha

1. Inleiding

In in het kader van het LNV-onderzoeksprogramma Groene Metropolen heeft Alterra op initiatief van Minister Veerman een werkbezoek van bestuurders van de G-30 aan Parijs georganiseerd.

Doel

Doel van het werkbezoek was een oriëntatie op voorbeeldprojecten buiten Nederland op het gebied van groen in en om de stad (GIOS). Het accent lag op gerealiseerde projecten, in een context van stedelijke dynamiek en van complexe stad-land relaties. Het programma bevatte voldoende ruimte voor de deelnemers om onderweg kennis en ervaringen uit te wisselen en lering te trekken uit de bezochte projecten. Het werkbezoek zou het streven om GIOS hoger op de bestuurlijk agenda te zetten, dichterbij moeten brengen.

Context

Nederland verandert. Van een land van vele kleinere steden en een ruim en groen platteland naar een land van toenemende verweving van stedelijke en landelijke gebieden. Van Rood in Groen, naar Groen in Rood. GIOS heeft als doel dit proces richting te geven. Dit krijgt vorm door samenhangende inzet van beleid, onderzoek, planvorming, middelen en creativiteit. GIOS mobiliseert steden en uiteenlopende organisaties als ANWB, SBB, woningcorporaties en projectontwikkelaars om meer verantwoordelijkheid te nemen voor groen in en om de stad en daarmee een grondslag te leggen voor een leefbare en groene Nederlandse metropool, die kan concurreren met andere Europese metropolen.

GIOS spant zich tevens in om tot een effectief Netwerk van steden te komen die uiteindelijk met elkaar de groene metropool Nederland gaan vormen. GIOS heeft als hoofdstrategie om aan te sluiten bij majeure lopende trajecten, zoals ISV en GSB. Middelen worden ook ingezet om ontwikkelingen aan te jagen. In samenhang hiermee wordt vooral getracht diverse actoren in de samenleving te 'verleiden' om actief met GIOS aan de slag te gaan.

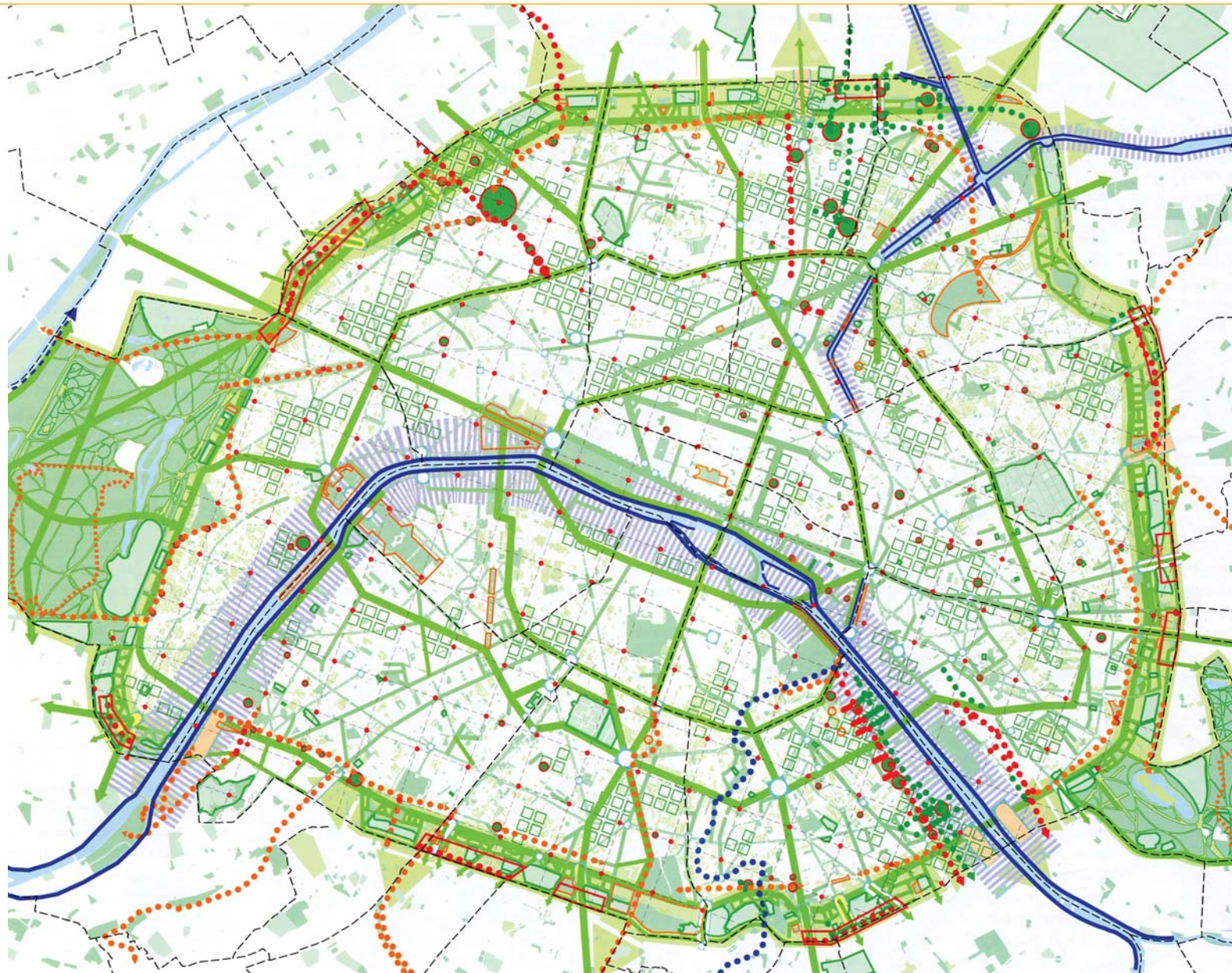
Het werkbezoek aan Parijs en de omliggende regio Ile-de-France is gemotiveerd vanuit

de gedachte dat de ontwikkelingen in de Parijse agglomeratie in veel opzichten leerzaam is voor Nederlandse bestuurders en professionals. Op het gebied van projectontwikkeling is de Franse bestuurlijke context zeer effectief, met name waar het gaat om de inzet van publieke en private middelen in rood-voor-groen combinaties. Bovendien is de regie bij uitvoering zodanig dat in veel gevallen in korte tijd ook opmerkelijke resultaten worden geboekt, vooral wat betreft ruimtelijke kwaliteit en vormgeving.

Ook de Parijse regio verandert. In de laatste tien jaar is een omslag zichtbaar van een sterk geconcentreerde centrale stad met een rommelige banlieue naar een ruim opgezette grootstedelijke agglomeratie met grote groene eenheden (Parcs régionaux), afgewisseld door nieuwe stedelijke complexe (Villes Nouvelles) met snelle verbindingen naar de centrale stad.

Kwantitatief komt een vergelijking in beeld: Nederland met 16 mln inwoners en 500 gemeenten op weg naar een groene metropool in Noord-West Europa, naast Ile-de-France met 11 mln inwoners en (nog) 1280 gemeenten op weg naar een groene wereldstad. In beide gevallen staat de toegang en het gebruik van de groene ruimte voor alle bevolkingsgroepen onder druk.

Omgekeerd kan deze regio ook veel leren van Nederland: hoe - in een vergelijkbare bevolkingsdruk en economie - met complexe ruimtelijke transformaties om te gaan, hoe sturing te geven aan dit proces, hoe duurzaam kwaliteit te bereiken, hoe de bevolking daarbij te betrekken? Recente vormen van samenwerking tussen Frankrijk en Nederland (denk aan Air France - KLM) scheppen een goed cultureel klimaat voor meer intensieve vormen van structurele relaties. Het Parijse netwerk van bestuurders en professionals rond groen in en om de stad is dan ook in hoge mate geïnteresseerd in de ontwikkelingen in Nederland en ziet uit naar een tegenbezoek als start voor een meer structurele relatie tussen de Parijse en de Nederlandse metropool.

Conforter et valoriser la trame verte de Paris

- offrir un jardin de proximité à 300 m de chaque Parisien
- donner la priorité aux quartiers de Paris dont le déficit en espaces plantés est le plus fort
- créer de nouveaux jardins
- valoriser les promenades et jardins existants
- planter et ouvrir les espaces libres sportifs, récréatifs et les cimetières
- susciter l'ouverture des espaces verts des institutions
- renforcer la protection des espaces verts privés
- créer des promenades sur les infrastructures existantes
- créer des promenades accompagnant les nouvelles infrastructures
- créer de nouvelles voies plantées
- requalifier et planter les places
- requalifier les grandes voies plantées
- paysager les voies principales non plantées

Mettre en valeur le site de la Seine et des canaux

- tirer l'influence des voies d'eau vers les quartiers riverains
- créer des promenades continues en bord de Seine et des canaux
- redécouvrir la Bièvre
- favoriser le contact entre le bois de Boulogne et le site naturel de la Seine

Régénérer la ceinture verte de Paris et les bois

- rechercher des connections d'échelle régionale

Requalifier les portes de Paris

- portes liées aux grands échangeurs routiers
- portes principales
- portes secondaires
- planter et valoriser les voies de desserte locale
- créer des aménagements paysagers sur les couvertures du boulevard périphérique
- créer de grands espaces de calme et de silence au cœur des massifs forestiers

2. Vraagstelling

Tijdens het werkbezoek zijn steeds twee thema's aan de orde gesteld.

1. Hoe werkt het en hoe komt het voor elkaar? De economisering van de waarden van groen in en om de stad; de totstandkoming en uitvoering, de actoren en de regelgeving.
2. Hoe is nieuwe natuur in de stad gemaakt en hoe ziet het eruit? De betekenis van bestaande groenstructuren voor de totstandkoming van nieuwe, de ecologische en landschappelijke kwaliteit van het ontwerp en van de gerealiseerde groene ruimte.

3. Voorbereidingsgroep

- Peter Visschedijk, Alterra (programmaleider Groene Metropolen)
- Matthijs Philippa (LNV- Directie Regionale Zaken)
- Jos Jonkhof, Alterra (Consultant Stad-land)

De projectgroep stond onder leiding van Peter Visschedijk, programmaleider Groene Metropolen van Alterra. De projectgroep heeft het programma vormgegeven in samenwerking met het Institut d'Aménagement et d'Urbanisme de la Région de l'Ile-de-France (IAURIF) in Parijs, met de Direction des Parcs et Jardins et des Espaces Verts van de gemeente Parijs, het departement Seine - St Denis en met de Landbouwwaad van de Nederlandse ambassade in Parijs.

4. Programma elementen in hoofdlijnen en contacten

Gebieden zijn bezocht die op innovatieve wijze vormgeven aan de positionering van groen op verschillende schaalniveaus. Van het metropoolschaalniveau (Parc du Sausset), onder verantwoordelijkheid van het Département Seine - StDenis met steun van het regionaal bestuur van de regio Ile-de-France, via het stadsdeelniveau (Parc André Citroën, Parc Montsouris), tot het wijkniveau (Parc de Bercy, Promenade Plantée), onder verantwoordelijkheid van de stadsdelen.

In het kader van de voorbereiding zijn gesprekken gevoerd met:

- Dhr Alain Dassonville, Conseil général du génie rural, des eaux et des forêts
- Dhr Yves Fabre, Directeur général de l'Agence des espaces verts de la région de l'Île-de-France (AEV)
- Mw Anne Clavière, Mairie de Paris
- Dhr Hervé Gay, Directeur général de l'Institut d'Aménagement et d'Urbanisme de la Région d'Île-de-France (IAURIF)
- Dhr Gilles Antier, Directeur International IAURIF.

De ontvangst op locatie werd, wat de parken binnen de gemeente Parijs betreft, verzorgd door de beheerders van de parken in de verschillende deelgemeenten. Het Parc de Bercy en de Promenade Plantée vallen onder het beheer van het 12e Arrondissement. Ook kent het Parc de Bercy een Educatieve Dienst, de Service Paris Nature.

De ontvangst bij het Parc André Citroën werd verzorgd door de beheersdienst van het 15e Arrondissement.

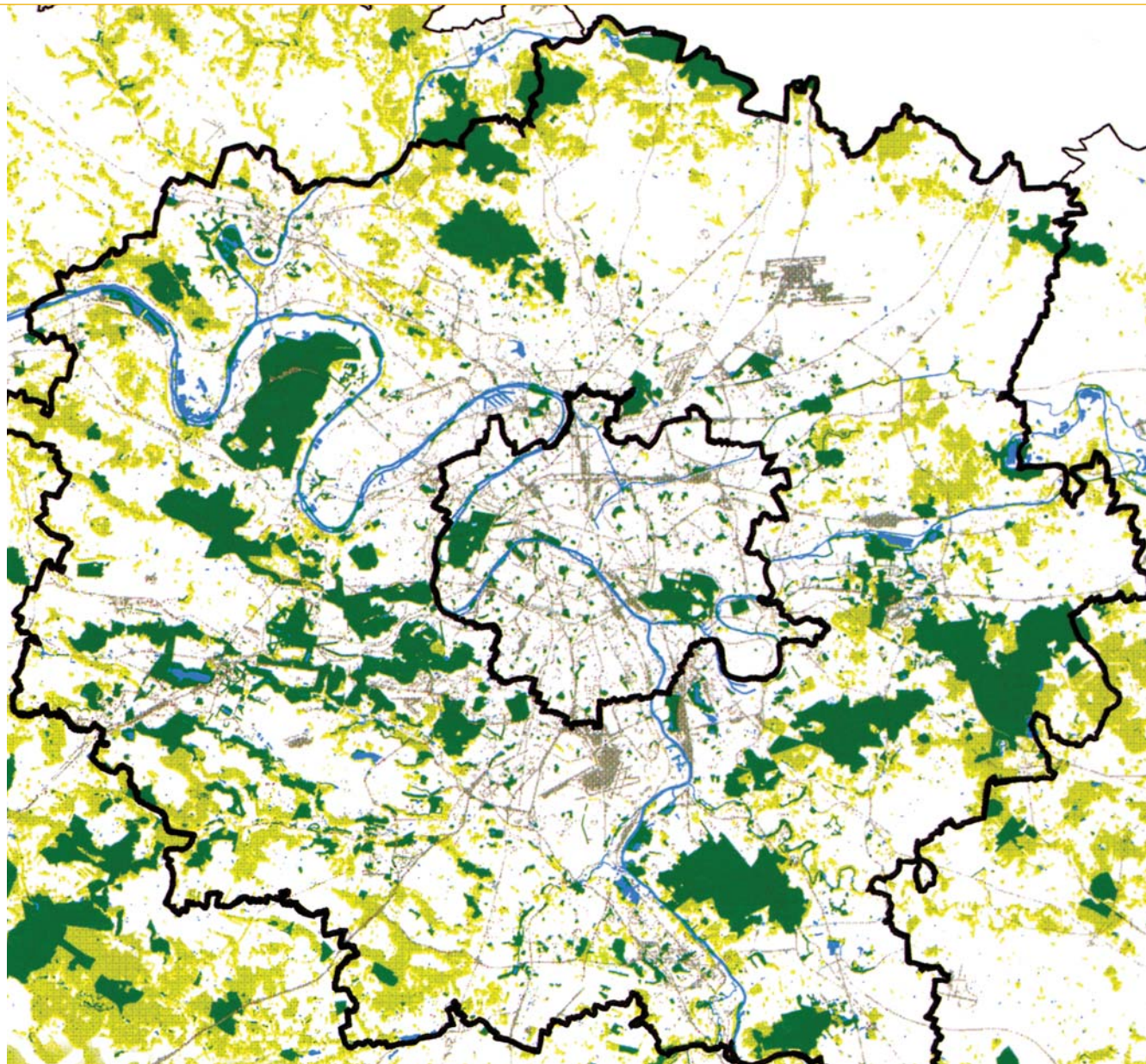
De ontvangst bij het departementale Parc du Sausset werd verzorgd door de bestuursdienst en de beheersdienst van het Département Seine St Denis.

Op donderdag 8 april werd voorzien in een ontvangst op het Hôtel de Ville namens Burgermeester Bertrand Delanoë, bij afwezigheid van de Wethouder voor Internationale Relaties Pierre Schapira door zijn Chef de Cabinet.

Voor een gedetailleerd overzicht van het programma, zie bijlage 1. Voor het overzicht van de deelnemers, zie Bijlage 2.

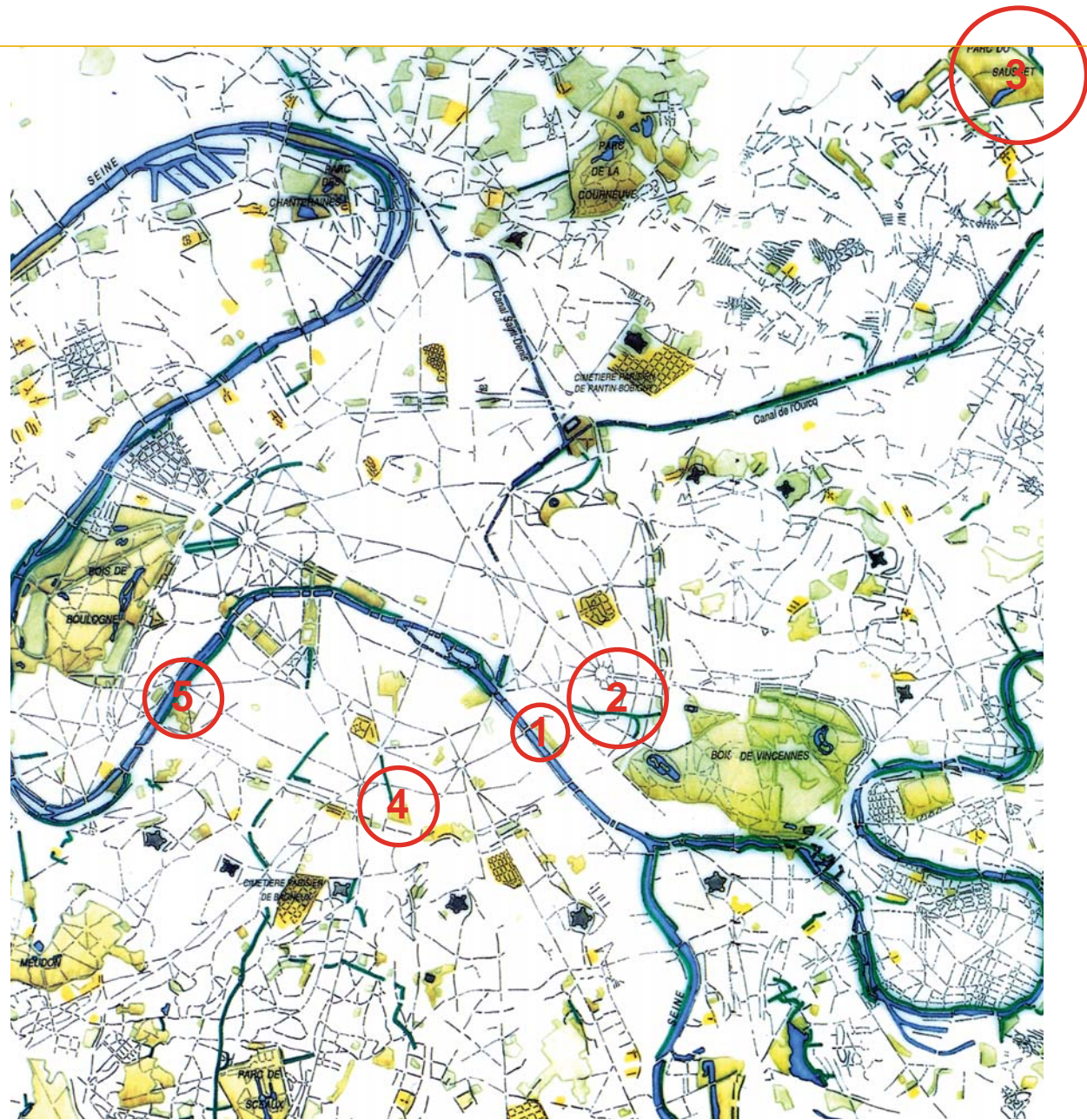

- Groene ruimte open voor publiek
- Particulier groen

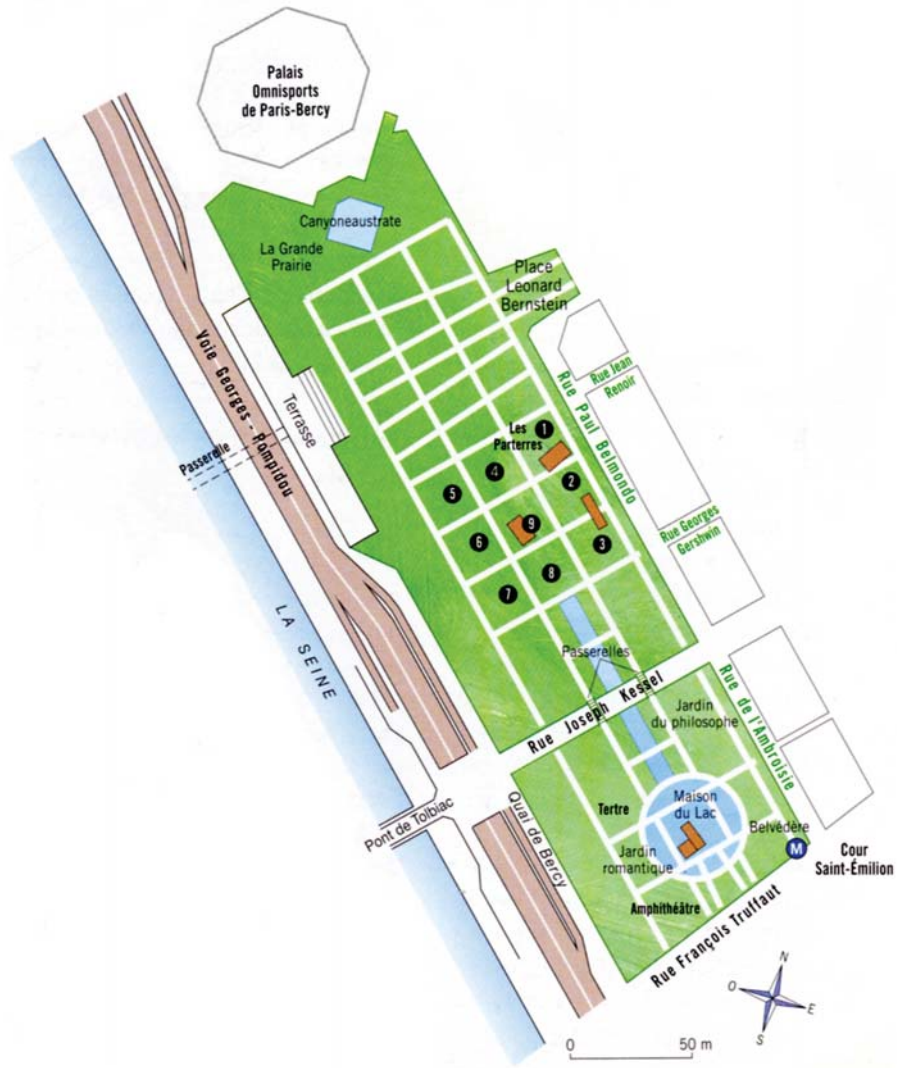
Kaart: IAURIF

6. Toelichting

1. **Parc de Bercy** (*woensdagmiddag*)
2. **Promenade Plantée / Bastille - Bois de Vincennes** (*woensdagmiddag*)
3. **Parc du Sausset** (*donderdagochtend*)
4. **Parc Montsouris** (*donderdag lunch*)
5. **Parc André Citroën** (*donderdagmiddag*)

Parc de Bercy
Hoofdstructuur

Kaart: Parigramme

Parc de Bercy, Parijs, 12e Arrondissement

Oppervlakte: 14 hectare

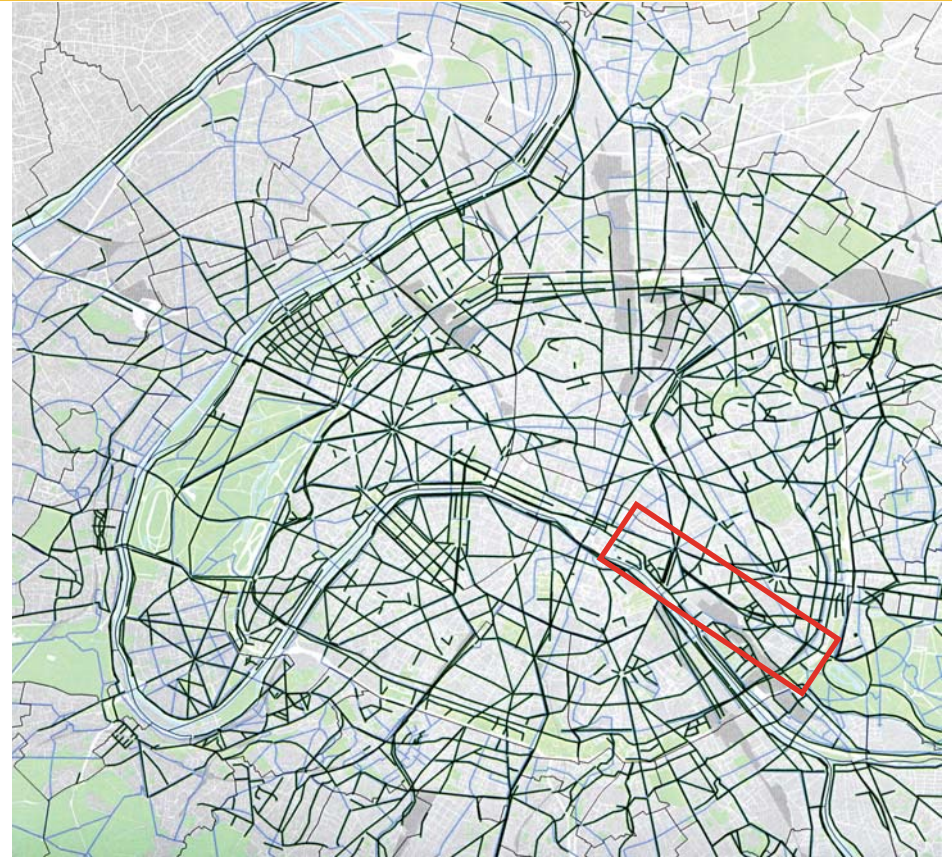
Ontwerp: Marylène Ferrand, Jean-Pierre Feugas, Bernard Huet, Bernard Le Roy, 1994-1997.

Paysagistes: Yann Le Caisse, Phillippe Raguin

Financiering: deels gemeente deels vanuit opbrengsten van projectontwikkeling langs de noordelijke rand.

Het park is aangelegd op de plaats van de vroegere wijn-entrepots aan de Seine-oevers van Parijs, een locatie van rond de 14 ha. Het is ontstaan in een tijd waarin behoefte aan levende herinneringen aan het monumentale Parijs van de 19de eeuw in zwang was: de "jardins de la mémoire". Het wordt dan ook wel de groene Tuilerieën genoemd, door de overeenkomst in hoofdlijnen met het origineel bij het Louvre. Kenmerkend zijn de voormalige gebouwen en oude platanen die van het wijn-entrepot zijn 'overgenomen' en die nu in schijnbare wanorde het regelmatig patroon van paden en vlakken markeren. Er zijn drie onderscheiden delen, chronologisch gerealiseerd en gerangschikt langs een as parallel aan de Seine: het open op een groot publiek gerichte deel, dat aansluit op het Palais Omnisports, het middendeel dat thematisch is opgedeeld in een grid van kleine tuinen en het meest recente oostelijke deel, te bereiken via een brug over de weg, dat een meer romantisch karakter heeft.

Kaart: APUR

Promenade Plantée / Bastille - Bois de Vincennes, Parijs 12e Arrondissement

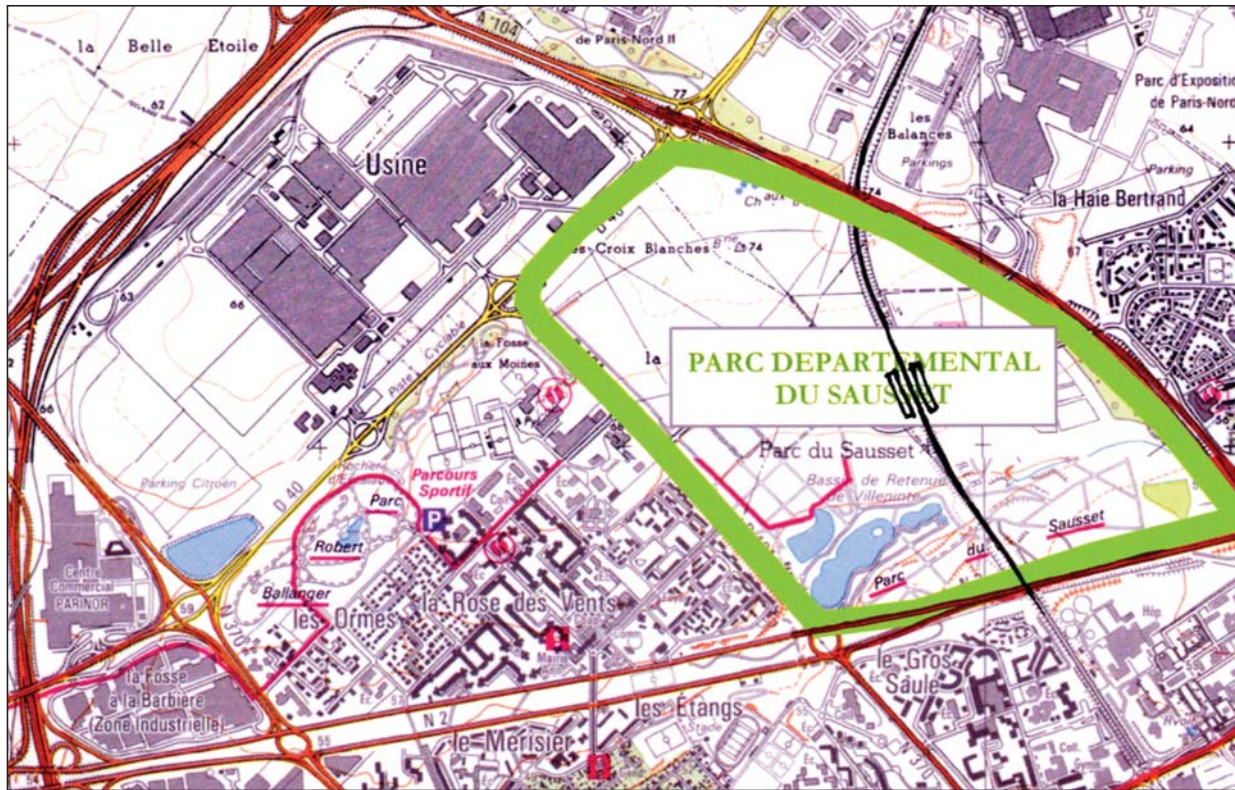
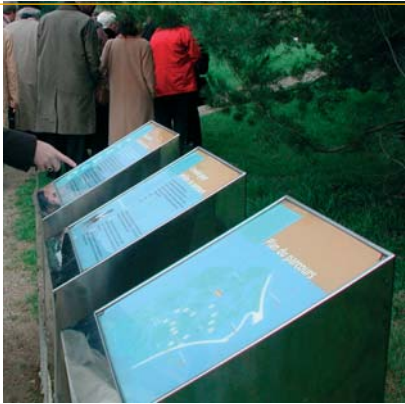
Oppervlakte:	6,5 hectare
Ontwerp Promenade:	Mathieux, Vergely, 1993.
Ontwerp Jardin de Reuilly:	Colboc, 1998.
Financiering:	gemeente, na overdracht van de grond en het viaduct door de SNCF. De Jardin de Reuilly maakt deel uit van de herstructureringsoperatie (ZAC) van Reuilly.

De oorsprong van het concept Promenade Plantée ligt in de 19de eeuwse boulevards, beplant met - soms dubbele - bomenrijen. Deze waren in Parijs al direct bedoeld als verbinding tussen de groene ruimte buiten de stad en de - inmiddels van zijn muren en wallen ontdane - dichtbevolkte stedelijke ruimte daarbinnen. Vervolgens zijn zulke groene verbindingen aangelegd op bestaande en buitengebruik geraakte spoorlijnen en langs kanalen waarvan de oevers 'herontdekt' zijn. De huidige ontwikkeling van het concept evolueert steeds meer in de richting van een netwerk van uitsluitend voor voetgangers toegankelijke groene lijnen door de stedelijke ruimte. Voorbeeld: de herinrichting van de Boulevard de Clichy. Daarmee wordt tegelijk een stelsel van verbindingen gecreëerd tussen de bestaande parken en tuinen. Nu de grootste groene projecten hun plek hebben gekregen in de stadsontwikkeling voor de komende decennia zal de gemeente dan ook verder inzetten op deze strategie. Belangrijke meerwaarde ten opzichten van het 'traditionele' park is de functie van dergelijke lijnvormige structuren: zij dienen in de eerste plaats als begeleiding van andere stadse bezigheden, zoals de dagelijks wandeling tussen wonen en werk, het doen van boodschappen, joggen en voor de kinderen de - veilige! - gang naar school.

Aangelegd op het tracé van de spoorlijn die de Place de la Bastille verbond met het - in het midden van de 19de eeuw nog ver van de stad gelegen - Bois de Vincennes, bestaat de promenade dus uit een 4,5 km lang groene lijnvormige strook met een breedte variërend van 9 tot 30 m. De promenade integreert alle bijbehorende werken, zoals taluds, spoorviaducten, bijgebouwen en tunnels. Toegevoegd zijn de opstapplaatsen op kruispunten met wegen door de aangrenzende woonwijken en een beperkt aantal afzonderlijke parken waarin wijkvoorzieningen zijn opgenomen, zoals bijvoorbeeld een zwembad in het Jardin de Reuilly.

Kenmerkend voor de invloed van de Promenade op de kwaliteit van de aangrenzende woonwijken zijn de recente herstructureringsprojecten die langs het spoorviaduct zichtbaar worden. Voormalige achter- en binnenkanten van aanvankelijk doorgesneden bouwblokken worden opgewaardeerd en omgevormd tot voorkanten, met uitzicht op de groene weelde en de wandelaars op het viaduct.

Parc du Sausset, Departement Seine - Saint Denis

Oppervlakte: 200 hectare

Ontwerp: Claire et Michel Corajoud, 1975-heden

Financiering: In de jaren 70 werd de grond voor het park aangekocht door het Département Seine-St Denis, met het oog op de inrichting als park ten behoeve van verwachte stedelijke ontwikkeling in het Département, een mooi staaltje van 'voorinvestering'.

Het concept van het park is gegroeid in nauwe relatie met de verstedelijkingsopgave voor het noord-oostelijk deel van de Parijse regio. In 1981 is het park opengesteld en sindsdien is het voortdurend in ontwikkeling gebleven. Het ontwerp wordt gekenmerkt door een combinatie van formele structuurlijnen bij wijze van casco en daarbinnen ruimte voor gebruiksvormen gericht op uiteenlopende publiekscategorieën. Inmiddels is het stedelijk programma grotendeels ingevuld. Het park is door consequente strakke regie op de ontwikkeling door het Département bestand gebleven tegen aantasting. Bij aanvang geplande infrastructurele ontwikkelingen - twee autosnelwegen en een regionale spoorlijn - zijn landschappelijk ingepast. Van de spoorlijn is een deugd gemaakt: een station is midden in het park gesitueerd, gecombineerd met een park-and-ride terrein. Het park vormt nu een van de groene stepping stones in de regio, naast dertien andere parken van uiteenlopende grootte en inrichtingsniveau. Tezamen gaat het hier om 770 ha park, waarvan de Region de l'Ile-de-France 147 ha voor haar rekening nam, de staat 119 ha en de gemeenten bij elkaar 600 ha.

Het Département stelt zich ten doel de oppervlakte groen per inwoner, nog 0,85 m² in 1970, op te voeren. In 1997 werd de 10 m²-grens bereikt en vandaag staat de meter op 11 m². Voor het Département als geheel betekent dit inmiddels 1520 ha groen, bereikt via het Schéma Vert Départemental

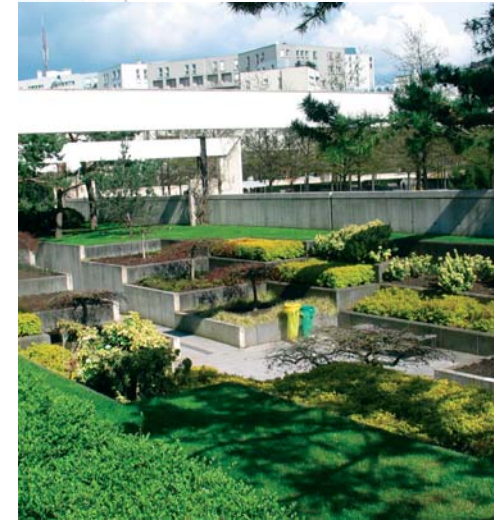
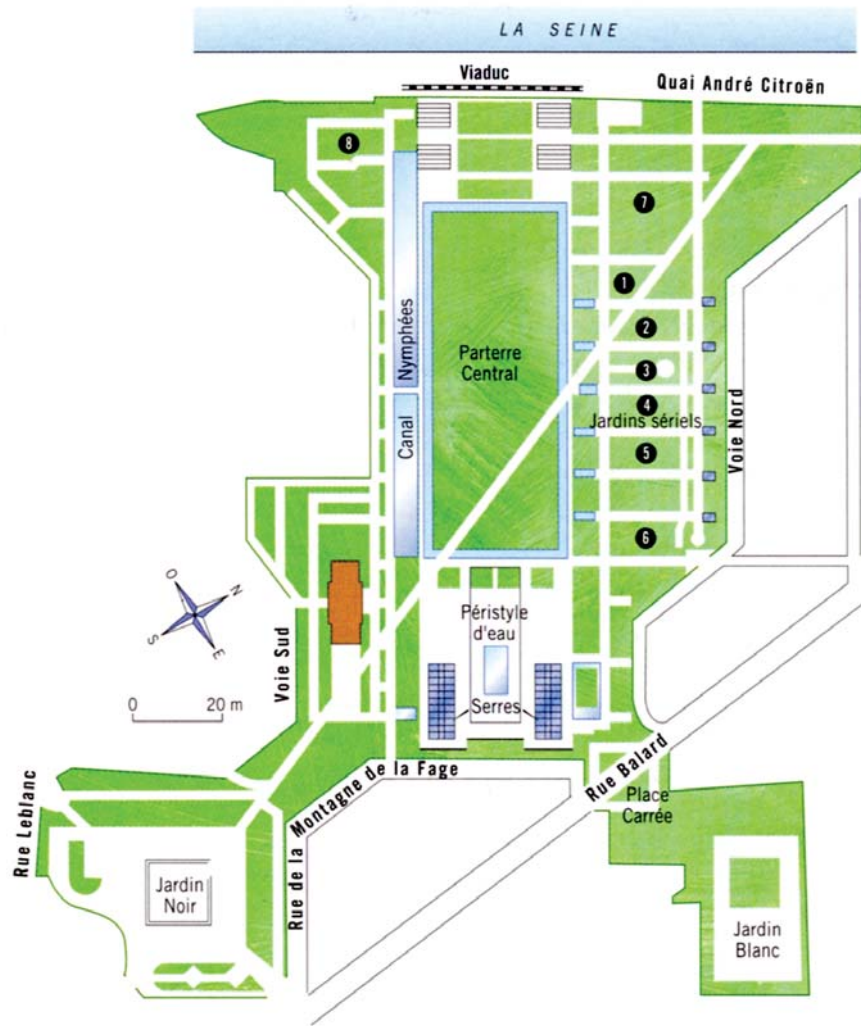
Parc Montsouris, Parijs, 13e Arrondissement

Oppervlakte: 15,5 ha

Ontwerp: Jean-Charles Adolphe Alphand, 1865-1878.

Het park maak deel uit van een totaal concept van Napoleon III, om op de vier hoeken van de stad een stevige groene ruimte te creëren. Het Bois de Boulogne westelijk, het Bois de Vincennes oostelijk, de Buttes-Chaumont noordelijk en Montsouris zuidelijk. De ontwerppoging moest twee spoorlijnen, een mergelgroeve - deel uitmakend van de bekende Parijse ondergrondse necropool - en oude stadswallen integreren. Met veel groen (1400 bomen; sommige zijn nu meer dan 100 jaar oud), aangelegd op basis van een ontwerp in Engelse landschapstijl, waarin het midden is gevonden tussen het meer expressieve karakter van de Butte-Chaumont en het meer overladen programma voor Parc Monceau is dit gelukt. Alphand zelf noemt het een 'parc paysager tempéré'.

Parc André Citroën, Parijs, 15e Arrondissement

Oppervlakte: totale project 40 ha, waarvan 23 ha park
Prijsvraag in 1985

Ontwerp: combinatie van twee prijswinnende teams

- Architectuur: Patrick Berger, Jean Paul Viguier, Jean-François Jodry
- Paysagisme: Alain Provost, Gilles Clément, 1992.

Ontwerp van de Serres: Peter Rice

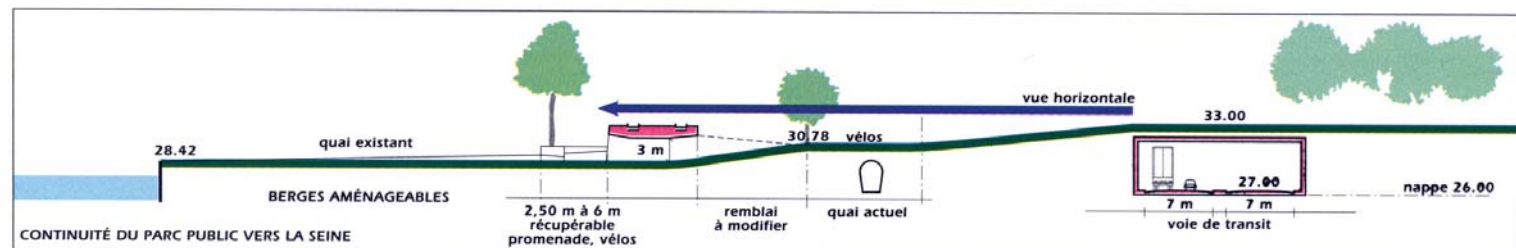
De terreinen werden in 1976 aangekocht door de gemeente voor FF 375 Mln, e.e.a. in het kader van het herstructureringsproject rond het voormalige fabrieksterrein van Citroën (productie van Traction AV en de DS). Projectontwikkeling met een aanzienlijk oppervlak kantooruimte, 2500 woningen waarvan 80% in de sociale sector, een ziekenhuis, scholen en voorzieningen en een ondergrondse parkeergarage voor 600 auto's. Inrichtingskosten van het park (prijspeil 1985): FF 388 Mln. Kosten aanpassing infrastructuur RER-viaduct en autotunnel: FF 232 Mln,-.

Het park vormt de uitdrukking van een omslag in het stedelijk groen ontwerp in Parijs (en Frankrijk): de opkomst van het post-modernisme in het bredere culturele spectrum - vaak opgevat als: alles mag en alles kan - leidt bij de landschapsarchitecten tot de behoefte aan het oproepen van herinneringen aan romantische idealen. Niet ver van het park bracht Rousseau destijds menig uur door op een eiland in de Seine... Met eigentijdse invloeden vanuit ecologie en land art is in het park een spannende dialoog opgevoerd tussen orde en chaos: "le peigné et le sauvage".

Het park bestaat uit een drietal onderdelen: de Jardin Noir (2 ha), formeel, stil en

besloten; de Jardin Blanc (1 ha), eveneens formeel, wel meer open en beschouwelijk vormgegeven en het centrale park van 11 ha, waarin ook een serie besloten tuinen (de Jardins Sériels) thematisch zijn ingericht. Kleur, geur en vorm vormde de indrukwekkend leidraad voor het ontwerp.

Opmerkelijk is ook de aansluiting op de infrastructuur van de Seine-oeververbindingen. Kosten noch moeite zijn gespaard om de tuin optisch met de Seine te verbinden. De bestaande auto-oeververbinding is ondergronds gelegd, terwijl de RER-verbinding op een viaduct is geplaatst, zodat het water van de Seine als 'van nature' de westelijke begrenzing van het park is gebleven, compleet met flauw aflopende bestrating.

7. Evaluatie

Algemene indrukken

Het Groen in en om de Stad wordt in Parijs zeer gewaardeerd, met name als integrerend onderdeel van de kwaliteit van de openbare ruimte. Er is sprake van een constante ontwikkeling op verschillende vlakken: van bestuurlijke aandacht, van instrumentele vernieuwing (een omvangrijke herziening van het wettelijk kader krijgt steeds verder vorm), van financiële inzet (toenemend aandeel van de begroting), van ontwerp kwaliteit en van beheersinspanning. Met name de continuïteit en samenhang op deze vlakken lijkt van cruciaal belang. Juist met het oog op het groen gaat het in de eerste plaats om duurzame ontwikkeling, niet alleen in de zin van ecologische duurzaamheid (water, lucht, planten en dieren), maar ook van procescontinuïteit (bestuur, beheer, waardering, draagvlak). De kwaliteit van het ontwerp speelt in toenemende mate een bemiddelende rol tussen deze aspecten.

Vraagstelling

Hier onder volgt een aantal observaties waarbij wordt terug gegrepen op de initiële vraagstelling van paragraaf 2.

1. Hoe werkt het en hoe komt het voor elkaar? De economisering van de waarden van groen in en om de stad; de totstandkoming en uitvoering, de actoren en de regelgeving.
2. Hoe is nieuwe natuur in de stad gemaakt en hoe ziet het eruit? De betekenis van bestaande groenstructuren voor de totstandkoming van nieuwe; de ecologische en landschappelijke kwaliteit van het ontwerp en van de gerealiseerde groene ruimte.

1. Hoe werkt het en hoe komt het voor elkaar?

Twee aspecten bleken duidelijk uit de bezoeken naar voeren te komen. Op de schaal van een metropool als Parijs is het nauwelijks mogelijk om in de context van het werkbezoek eenduidige informatie op tafel te krijgen over de wijze waarop de projecten direct of indirect zijn gefinancierd. De beschikbare informatie over kosten van aanleg en kosten van beheer geven onvoldoende weer hoe de complexe relaties tussen bestuurlijk traject, projectontwikkeling, ontwerpproces, inrichtingskosten en beheerslasten feitelijk in elkaar zitten. Daarvoor is specifiek projectonderzoek nodig. De complexe bestuurlijke verhoudingen binnen de gemeentelijke bestuurslagen in Parijs vormen daarbij een eerste opgave. Om de complexe relaties tussen formele verantwoordelijkheden van bestuurslagen en de informele verbindingen tussen bestuurlijke cultuur en politieke cultuur te krijgen is een volgende stap nodig. Zulke informatie zou helpen om een beeld te krijgen van de wijze waarop de waarden van groen zichtbaar terugkomen in de stadsontwikkeling, zowel op locatie als in een ruimer perspectief. In eerste instantie kan hier worden volstaan met de observatie dat in de loop van de laatste decennia is gebleken dat groene projecten in belangrijke mate hebben bijgedragen aan de verbetering van het leef- en vestigingsklimaat in de Parijse Metropool.

Ten tweede blijkt dat de gemeente Parijs ervoor gekozen heeft om - binnen de algemene Franse bestuurscultuur - een relatief groot aandeel van de gemeentelijke begroting te besteden aan inrichting en beheer van de openbare ruimte. Om een indruk te geven: zo heeft de Dienst Parcs et Jardins et Espaces Verts in totaal 4000 werknemers in dienst. Op de begroting 2004 van het grondbedrijf staat € 150 Mln voor aankoop van gronden voor openbare ruimte en groen. Daarnaast is in 2004 € 50 Mln beschikbaar voor ontwerp en inrichting van een aantal bijzondere groene projecten.

2. Hoe is nieuwe natuur in de stad gemaakt en hoe ziet het eruit?

Duidelijk is in eerste instantie dat het groen in de Parijse metropool in hoofdzaak van stadse signatuur is. De ecologisering van het stedelijke landschap speelt in toenemende mate een rol bij de ontwikkeling van het groenontwerp. De laatste uitvoeringsfasen van recent gerealiseerde parken hebben doorgaans een ecologisch stempel: veel water, inheemse soorten, ruimte voor successie in de ontwikkeling van het groen en daarnaast een toenemende aandacht voor natuureducatie. De gemeente besteedt echter allengs meer aandacht aan het verbeteren van de verbindingen tussen de verschillende parken en groene structuren: de groene lijnen door de stad. Dit krijgt vorm door middel van uiteenlopende aandachtsvelden zoals herinrichting van boulevards (met meer ruimte voor langzaam verkeer) herinrichting van waterwegen, (met name kanalen) en herinrichting van bestaande, maar weggewerkte beken en waterstromen, die verband houden met het watersysteem van de Seine. Het ontwerp speelt vanouds een centrale rol bij het totstandkomen van parken, tuinen en groene lijnen door de stad. In de meeste gevallen komt het ontwerp tot stand via een prijsvraag - vaak internationaal uitgeschreven. De resultaten van de prijsvraag worden niet alleen door de vakgemeenschap besproken, ook de opdrachtgever - de gemeente Parijs - besteedt ruime aandacht aan de lessen uit de verschillende opvattingen over de opgave en benaderingen van de oplossingen. In veel gevallen verbinden lokale bestuurders hun politieke lot aan de uitvoering van het gekozen ontwerp. Doordat ontwerp, uitvoering en beheer bestuurlijk en organisatorisch relatief dicht bij elkaar blijven, is er sprake van een zekere continuïteit in de geboden kwaliteit. Duidelijk is in tweede instantie dat de afhankelijkheid van het financieel draagvlak bij de gemeentelijke overheid op de langere termijn risico's inhoudt: wat gebeurt er bij afname van het draagvlak, welke onderdelen van de groene ruimte zijn daarvoor het meest kwetsbaar? Daarvoor is geen openbaar scenario voorhanden...!

8. Conclusie

De reis naar Parijs is een succes geweest. Dat werd duidelijk uit de reacties tijdens het bezoek, maar vooral ook achteraf was er veel bijval. En er is vraag naar meer... Het in Parijs geopperde idee om deze reis nogmaals te organiseren voor de 'rechterhanden' van de bestuurders en andere bevlogen pleitbezorgers van GIOS, wordt dan ook opgepakt.

Voor deze reis waren met name de voorlopers in het GIOS dossier uitgenodigd. Deze aanpak lijkt succesvol voor een innovatief dossier als GIOS, voortzetting van deze werkwijze ligt dan ook in de rede.

Parijs heeft er inderdaad toe bijgedragen dat GIOS nadrukkelijker op de agenda van de steden komt te staan. Ook bij de bestuurders die groen niet in hun eigen portefeuille hebben. Het werkbezoek aan Parijs heeft geleerd hoe zinvol het is om naast de inzet van menskracht en financiën ook het verleidingsspoor te benutten om GIOS-doelen dichterbij te brengen. Groen is aaibaar, maar dat moet dan wel worden vermarkt! In hoeverre dit al direct tot concrete resultaten leidt, zal blijken uit de groene ambities in de door de steden vorm te geven meerjarenontwikkelingsplannen (MOP's).

In Parijs is ook duidelijk geworden dat groen kan bijdragen tot het oplossen danwel reduceren van een aantal maatschappelijk problemen. Wijken worden leefbaarder, de kwaliteit van buurten gaat met sprongen vooruit en zorginstellingen gedijen beter in een groene omgeving. Ook voorinvesteringen in groen, zoals dat gebeurde in het Parc Departemental du Sausset, bieden kansen mits elkaar in de tijd opvolgende lokale en regionale besturen 'rode' aanspraken op het veelal nog zwakke groen stelselmatig weten te pareren.

In Parijs is zichtbaar geworden dat het ontwerp en de verbeelding een dominante factor kan zijn in het besluitvormingsproces. De durf te investeren in parels voor de toekomst werpt absoluut zijn vruchten af.

9. Naar een agenda

De bestuurders van Den Bosch, Rotterdam, Nijmegen en Deventer hebben al aangegeven dat ze graag hun GIOS-activiteiten in de schijnwerpers willen plaatsen. Ook het ministerie van LNV en Alterra zullen doorgaan op de ingeslagen weg. Hierbij zullen we omwegen, zoals die naar Parijs, niet schuwen als deze bijdragen tot het versterken van het GIOS-dossier.

Uit bovenstaande conclusies vloeien logischer wijs een aantal aandachtspunten voor vervolgactiviteiten voort:

- Geef aandacht aan versterking van de samenhan tussen bestaande groenprojecten, met name in de relatie tussen het groen 'In de stad' en 'Om de stad'.
- Zoek Proeftuinen, waar bijvoorbeeld met behulp van atelier-sessies, innovaties kunnen worden aangezwengeld, met name op het gebied van de integratie tussen groen, rood en blauw
- Investeer in het netwerk van de G-30, waar het gaat om GIOS -initiatieven. Den Bosch, Nijmegen, Deventer, Rotterdam gaan u voor. Wie volgt?
- Onderzoek de strategische optie van een voorselectie van "56" parken (mogelijk in combinatie met de "56 wijken" van IVS), waar de integratie van kwaliteit van ontwerp én uitvoeringsproces extra worden gestimuleerd.
- Onderzoek de betekenis voor de Nederlandse context van nieuwe ontwerp- en beleidsconcepten zoals die van Lange Lijnen voor het groen in Parijs.
- Wellicht vormende werkbezoeken aan Parijs een opstap naar een meer structurele uitwisseling van ideeën - mogelijk zelfs: samenwerking - tussen de Parijse en Nederlandse Groene Metropool.....

Programma

Bijlage 1

Woensdag 7 april 2004

8:56 - 13:05	Treinreis naar Parijs
13:05	Transfer naar hotel
14:00 - 14:30	Vertrek naar Parc de Bercy
14:30 - 15:15	Aankomst Parc de Bercy, Quai de Bercy met introducties door Ministerie van LNV, Alterra en het Franse Ministère de l'Agriculture
15:30 - 16:30	Rondleiding door Parc de Bercy Ontvangst door M. Georges Lohou, chef du service Paris Nature
16:30 - 17:30	Promenade Plantée Ontvangst door Mme Sylvie Angeloni, chef de la Circonscription Sud-Est des Parcs et Jardins
17:30 - 18:00	Vertrek naar hotel
18:00 - 19:30	Vrij te besteden
20:00 - 20:15	Wandeling naar Rue Villedo (restaurant)
20:15	Apéritif en diner

Donderdag 8 april 2004

7:00 - 8:00	Ontbijt
8:30 - 9:30	Vertrek naar Parc Départemental du Sausset
9:30 - 11:30	Parc Départemental du Sausset Ontvangst door directie van het park
11:30	Vertrek naar Parc Montsouris
12:30 - 15:00	Lunch, met aansluitend wandeling in het park
15:00 - 15:15	Transfer naar Parc André Citroën
15:15 - 16:15	Parc André Citroën Ontvangst door M. Francis Lefèbvre, chef de la Circonscription Sud-Ouest
16:15 - 17:45	Transfer naar Hôtel de Ville per boot over de Seine
17:45	Aankomst Quai Hôtel de Ville en wandeling naar Hôtel de Ville
18:00 - 19:00	Ontvangst in Hôtel de Ville
19:00	Naar hotel voor verfrissing
20:00 - 20:15	Per bus naar Rue Coq-Héron (restaurant)
20:15	Diner

Vrijdag 9 april 2004

8:00 - 9:00	Ontbijt
9:00	Vertrek uit hotel naar Paris Gare du Nord
9:55	Vertrek naar Nederland

Deelnemers

Bijlage 2.

dr. C.P. Veerman
mevr. M.L.H. Depondt-Olivers
mevr. Eugster-van Bergeijk
mevr. A. Jorritsma-Lebbink
mevr drs. M.L. van Kleef
mevr. drs. M.van Rossen
mevr. M. Schreurs
mevr. M.A.J. van der Tas
ir. R.W Bleker
L.M.M. Bolsius
dr. P.F.G. Depla
P.C.M. Freij
H.C. Isendoorn
drs. H.J.J. Lenferink
drs. J. van Lidth de Jeude
drs. H.J. Meier
J.M.L. Niederer
C. Sas
drs. W.R. Sluiter
dhr. H. Kromhout
mevr. drs. M.P.E. Schouten
mevr. Ir. E. Agricola
mevr. drs. W.J.M. Hoogendoorn - Beks
drs. R.P. van Brouwershaven
drs. J.P. v.d. Jagt
ing. H.J.W. Mulder
ing. K.J. de Ruiter
dr. A.N. van der Zande

Minister LNV
Wethouder in Maastricht
Wethouder in 's-Hertogenbosch
Burgemeester Almere
Wethouder in Utrecht
Burgemeester Alkmaar
Wethouder in Eindhoven
Wethouder in Apeldoorn
Wethouder in Enschede
Wethouder in Rotterdam
Wethouder in Nijmegen
Wethouder in Venlo
Wethouder in Almelo
Burgemeester Leiden
Burgemeester Deventer
Burgemeester Zwolle
Wethouder in Breda
Wethouder in Dordrecht
Wethouder in Leeuwarden
ANWB
Staatsbosbeheer
Directeur Kenniscentrum Stedelijke Vernieuwing KEI
Directeur Alterra
Directeur LNV
Plv. DG-Ruimte Ministerie VROM
Directeur DLG
Directeur LNV
DG Ministerie LNV

Alterra

Postbus 47

6700 AA Wageningen

